

जाहिरातींचे दर.

सालील पस्यावर चोकरा
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्राल माफ)

किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रचानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख ९ मे १९४५

अंक १९

जीर्ण व हटवादी विवतापासाठी
डॉ. बी.सी. रॉय ह्यांच्या कृतीप्रमाणे तयार केलेले

पायरोनिल

प्रथितयश डॉक्टर्स वापरतात.

: सोल डिस्ट्रिब्यूटर्स :

फार्मास्युटिकल अँड जनरल एजन्सीज,
८६६ सदाशिव, पुणे २.

—त्वरा करा—

ज्या तरुणांना सैन्यांत भरती होणेचें असेल त्यांनीं
त्वरित येऊन भेटावें अगर पत्रव्यवहार करावा.

भरती कोणत्याहि खात्यांत केली जाईल.

पत्ता:—

तुळजाराम मोदी

मोतीचौक, सातारा.

—: साठे विस्कटें :—

ऑरेंज व श्रूसवरी

आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्तीचा काळ जवळ येत जाईल, तस-
तशीं परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.

—साठे विस्कट कं., पुणे २

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस

टेलफोन

नं. ७७९

तयार केपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे.

डोंगर

याच्या

बालामृतानं

अशक्त मुले
सुखी होतात.

व्ही. पी. बेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणे एजंट:—
द. ना. हेर्जाब

डोंगर

नोगीचे

शुद्ध निलगिरी तेल.

नोगी आणि कं. मुंबई ४

युरोपांतील युद्धाची समाप्ती

जर्मनी विनशर्त शरण येऊन त्याने शरणागतीच्या करा-
रावर सही केली आहे. युरोपांतील युद्धाच्या समाप्तीच्या
आनंदोत्सवाप्रित्यर्थ बुधवार, ता. ९ मे व गुरुवार, ता. १०
मे हे दिवस सार्वजनिक सुट्टीचे समजले जातील, असे
जाहीर झाले आहे.

विविध माहिती

जळत्या सिगारेटच्या टोकाचे उष्णतामान

जळत्या सिगारेटच्या टोकाचे उष्णतामान १,२००° ते
१,३२५° फॅरनहाइट इतके असते! अत्युमिनियम व मॅग्नेशियम हे
घातुसुद्धा ह्या उष्णतामानास वितळतात

ब्रह्मदेशांतील चलनी नोटा

ब्रह्मदेशांतील ब्रिटिश लष्करी सरकारने आपल्या स्वतःच्या
चलनी नोटा काढल्या आहेत, त्या म्हणजे ब्रिटिश हिंदुस्थानां-
तील चलनी नोटांवर "ब्रह्मदेशांतील लष्करी सरकार-फक्त
ब्रह्मदेशांतच कायदेशीर चलन" असे छापलेल्या नोटा हेत.
एकाद्या ठिकाणी वहातुकीच्या अडचणीमुळे दुय्यम नाणीं पुर-
वितां आलीं नाहीत, तर चार आणि व आठ आणि किंमतीच्या
नोटाहि प्रसृत केल्या जातील.

देवकरण नानजी इन्व्हेस्टमेंट कं. लि.

ब्रिटीश कंपनीचे वसूल भांडवल २५,००,००० रुपये आहे व
तिचा ताळेबंद २९३ लक्ष रुपयांचा आहे. ३१, मार्च १९४५
अखेर संपलेल्या वर्षी कंपनीस व्याजाचे व डिव्हिडेंडचे उत्पन्न
२,१९,००० रुपये झाले परंतु तिने स्वतः कर्जावर १,०१,०००
रुपये व्याज भरले. शेअर्स व सिक्युरिटीज ह्यांवरील कमिशनचे
उत्पन्न २,८१,००० रुपये झाले आणि कंपनीच्या उत्पन्नाचा
मुख्य भाग तोच आहे. प्रत्येक भागास करमाफ १ रु. डिव्हिडेंड
सुचविण्यांत आले आहे, म्हणजे डिव्हिडेंडचा दर ४% पडतो.

सायकलीचे उत्पादन अशक्य झाले

कच्च्या मालाच्या तुटवड्यामुळे गेल्या वर्षी हिंदू सायकल
लि. सायकलीचे फक्त सुटे भागच तयार करू शकली; पुऱ्या
सायकलीचे उत्पादन शक्य झाले नाही. इंग्लंडहून कच्चा माल
अपेक्षित आहे तो आल्यावर पुऱ्या सायकली निघू लागतील.
धंद्याचे भवितव्य सरकारी सहायाच्या घोरणावर अवलंबून
आहे असे श्री. बिली हॉर्नी कंपनीच्या वार्षिक सभेत सांगितले.
क्यु. प्रेफरन्स भागांस ५३% करमाफ डिव्हिडेंड मिळाले.

इनकम टॅक्सची गळती थांबविण्याचा प्रयत्न

इनकमटॅक्स कसा चुकविला जातो, ह्याविषयी चौकशी करून
वसुलीची पद्धति सुधारण्याकरिता सूचना करण्यासाठी हिंदुस्थान
सरकारने दोन युरोपियन अधिकाऱ्यांची नेमणूक केली आहे.

कोळशाच्या तुटवड्याचा परिणाम

कोळशाच्या अपुऱ्या पुरवठ्यामुळे अहमदाबादमधील कापडा-
च्या गिरण्या जानेवारी, १९४५ पासून आतापर्यंत २० दिवस
बंद ठेवाव्या लागल्या.

भारत बँक लि.

बरील बँकेचे सेल्ले भांडवल २६ कोटी रुपयांवर गेले आहे.
३१ मार्च, १९४५ अखेरच्या वर्षी तिला १९,२७,२३२ रुपये
निवळ नफा झाला.

प्रॉव्हिडंट कंपन्यांच्या अडचणी

" इंग्लंडमध्ये प्रॉव्हिडंट कंपन्यांची भरभराट होत आहे, परंतु
हिंदुस्थानांत त्यांची जगण्यासाठी घडवड चालू आहे. १९३८
च्या विमा कायद्याची अंमलबजावणी ह्या परिस्थितीस मुख्यतः
कारणीभूत आहे. त्यांनी ५०% रकम सरकारमान्य रोक्यांत गुंतावेळी
पाहिजे, ही अट जाचक आहे. हे प्रमाण २०% वर उतरवि-
ण्यांत येऊन, प्रॉव्हिडंट कंपन्यांस उत्पन्न वाढविण्यास वाव
मिळाला पाहिजे. " — हिंदी प्रॉव्हिडंट कंपन्यांच्या परिषदेचे
अध्यक्ष, श्री. भट्टाचार्यजी, ह्यांनी बरील विचार व्यक्त केले आहेत.

फॉटनपेनकरतां

कॅमल इंक

सर्व

पसंत करतात.

हॉंडेकर आणि
कंपनी, मुंबई २८

EVERYTHING IN RUBBER GOODS

- Hospital Requirements ● Cab Tyres
- Mechanical Rubber Goods ● Rubber Gloves
- Rubber Rollers for Textile Mills
- Ebonite Sheets & Rods etc.

The Western India Manufacturers' Agency, Ltd,
Sir Vithaldas Chambers, 16 Apollo Street, Fort, Bombay
Tel. 32408 [Telegrams : "Artileather"

मुदतीच्या ठेवी घेणे आहेत. दी अंबा टॅनिन प्रॉडक्ट्स

[कोल्हापूर संस्थानांत विशालगड जहागिरीत अंबाघाटांत
हिरड्यापासून टॅनिन बनविणारा कारखाना]

चालक व मालक :

श्रीमान् वामन वासुदेव चितळे, नागपूर

ठेवींची मुदत व दर

१ वर्ष ४॥ टक्के, २ वर्ष ५ टक्के, ३ वर्ष ५॥ टक्के
किमान ठेव रु. ५०० ची स्वीकारली जाईल व व्याज
वार्षिक दिले जाईल.

ठेवीचे अर्ज मागविण्याचे पत्ते

(१) श्री. वि. ह. देशमुख, बी. ए.

न्यू किताब बिल्डिंग, लक्ष्मीरोड, ६ बुधवार, पुणे २

(२) ऑल-इण्डिया रिपोर्ट लि.

मेडोज हाऊस, मेडोज स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई १

ठेवींना मालकांची वैयक्तिक हमी राहिल

अर्थ

औद्योगिक नियोजनांत सरकारी नियंत्रणाचें स्थान

लोक स्वतःच्या फायद्यासाठी उद्योगधंदे करीत असले तरी त्यांचेसंबंधांतील नुकसानीची जबाबदारी ते स्वीकारित असल्याने आणि त्यांच्या व्यवहारांचा उपयोग इतरांस व सर्व समाजास होत असल्याकारणाने त्यांमध्ये राजसत्तेने ढवळाढवळ करू नये असें मत इंग्लंड व अमेरिका ह्या देशांत प्रामुख्याने रूढ आहे. प्रस्तुत युद्धामुळे उद्योगधंदे व व्यापार ह्यांचेवर सरकारी नियंत्रण घालणे अपरिहार्य झाले हें सरें; पण ही परिस्थिति बदलतांच पूर्वीचें आर्थिक व्यक्तिस्वातंत्र्य शक्य तितक्या लवकर पुन्हां प्रस्थापित केले जावें अशी मागणी त्या देशांत जोराने केली जात आहे. समाजसत्तावाद्यांचा ह्या विचारसणीस अर्थातच मूलग्राही विरोध असून व्यक्तिगत नफ्याच्या तत्वावर आधारलेली सामाजिक व आर्थिक घटना बदलण्याची सध्याची संधि वाया घालविली जाऊं नये असा त्यांचा आग्रह आहे. आर्थिक नियोजनाची भाषा आज चोहोंकडे बोलली जात आहे. हें नियोजन व्यक्तिशः धंदेवाले आणि त्यांचे गट करू शकतात. आपापल्या धंद्यांच्या परिस्थितीचा व भावी उत्कर्षाचा सांगोपांग विचार करून त्यांची योजनात्मक घडी बसवण्याची कल्पकता व व्यवहारचातुर्य ह्यांची बाण स्वतःमध्ये नसल्याने राजसत्तेने आपले आर्थिक स्वातंत्र्य हिरावून घेऊं नये अथवा मर्यादित करू नये असे त्यांचे म्हणणे आहे. अमेरिका व इंग्लंड ह्यांसारख्या आर्थिक व्यक्तिस्वातंत्र्य व वैयक्तिक स्पर्धा ह्यांच्या वातावरणांत श्रीमान् बनलेल्या राष्ट्रांत वरील विचारसरणी समर्थनीय असली तरी हिंदुस्थानसारख्या मागसलेल्या व दुबळ्या देशांत ती लागू पडणे शक्य नसून आर्थिक पुनर्रचना व संवर्धन ही राजकीय सत्तेच्या पुरस्काराने, नियमनाने व सहायानेच होऊं शकतील हें उघड आहे. शेती, धंदे व व्यापार ह्यांची सुधारणा व विस्तार राष्ट्राच्या भांडवलावर व प्राप्तीवर अवलंबून राहतील आणि त्यांच्या विनियोगाचें नियमन राष्ट्रीय राजकीय सत्तेने संबद्ध समाजाच्या हिताच्या दृष्टीने केले पाहिजे. ह्याकरिता हिंदुस्थानचें आर्थिक संवर्धन व त्याचें नियोजन, व्यक्ती व त्यांचे गट कितीही कर्तबगार असले तरी, त्यांचेवर सर्वस्वी सोपवून चालणार नाही. ही राजसत्ता मात्र जनतेच्या विश्वासावर आधारलेली व तिला जबाबदार अशी असली पाहिजे; तरच तिला आर्थिक संवर्धनाचें प्रचंड कार्य यशस्वी रीतीने पार पाडतां येईल.

हिंदुस्थान सरकारने स्वतःच्या औद्योगिक धोरणाची कल्पना पुढे मांडली आहे ती एवढी व्यापक, दूरगामी व मूलग्राही आहे की मध्यवर्ती राजकीय सत्तेच्या अमर्याद अधिकाराचा सार्वत्रिक व विधायक उपयोग केला गेल्यावांचून ती फलद्रूप होण्याची शक्यता दिसत नाही. हिंदी राष्ट्रीय वृत्तीच्या व लोकांच्या विश्वासांतल्या सरकारासहि असली योजना पार पाडणे अत्यंत अवघड होईल. सध्याच्या हिंदुस्थान सरकाराने ह्या प्रकारचें

धोरण आसले आहे त्याचें सर्वत्र आश्चर्य वाटत आहे तें उगाच नाही. राजकीय सत्तेच्या लोकांच्या मागणीचें व राष्ट्रीय सरकारच्या स्थापनेच्या प्रश्नाचें भिजत बोगडें अजून पडले आहे आणि औद्योगिक अभ्युदयाच्या बरेमाप योजना मात्र बनवल्या जात आहेत ही घटना सचित विस्मयकारक आहे. औद्योगिक विस्ताराच्या नियंत्रणाची सरकारी योजना उदाहरणार्थ पहा. युद्ध परिस्थितीतले आजचे निर्बंध सोडले तर कोणीहि उठावें व मन मानेल तेथें कारखाना उभारावा ह्यास मर्यादा नाही. स्थानिक निर्बंध अस्तित्वांत असले तरी त्यांचा औद्योगिक विस्ताराच्या आर्थिक तत्त्वाशी संबंध नसतो. उत्पादन खर्च, प्राप्ती व नफा ह्यांचा हिशेब करूनच धंदेवाले कारखाने काढीत असले तरी राष्ट्रीय दृष्टीने ही घटना योग्य असतेच असें नाही. सरकारचें म्हणणे असे आहे की मुंबई व अहमदाबाद येथे कापडाच्या गिरण्या, बिहार व संयुक्तप्रांत येथे साखरेचे कारखाने व बंगालमध्ये कागदाचें उत्पादन असे स्थानिकीकरण झाले आहे तें संरक्षणाच्या, सामाजिक व आर्थिक दृष्टींनी हितावह नाही. थोड्या शहरांत दाट व कोंवट वस्ती होऊं नये, शत्रूच्या हल्ल्याची भीति कमी व्हावी, देशाच्या सर्व भागांत कारखान्यांची वाटणी व्हावी व जनतेस काम व माळ सोयीवार मिळावा ह्यासाठी कारखाने पांगले गेले पाहिजेत असा प्रस्तुत वावर्तीत सरकारचा युक्तिवाद आहे. त्यांनीं आणखी एक मुद्दा पुढे मांडला आहे, तो असा की सरकारचें नियमन नसल्यास धंदेवाले तात्पुरत्या फायद्याच्या हेतूने वाटेळ तेथे विशिष्ट कारखाने स्पर्धेने काढतील आणि सार्वजनिक महत्त्वाच्या धंद्यांकडे दुर्लक्ष होईल; ह्याकरिता कोणत्या मालाचें किती उत्पादन व्हावें हें ठरवावें लागेल आणि त्याची वाटणी देशाच्या निरनिराळ्या भागांत करणे अगत्याचें होईल. ह्या रीतीने नियमन करण्याचा अधिकार आज सरकारास नाही, तो त्यास कायदे करून घ्यावा लागेल. चालू कारखान्यांचा विस्तार करणे किंवा नवे कारखाने स्थापणे ह्यासाठी सरकारच्या परवान्यांची आवश्यकता राहिल. लहान-सहान कारखान्यांस, त्यांच्या योगाने मालाच्या पुरवठ्यांत म्हणण्यासारखी भर पडणार नसल्याने, हा नियम लागू केला जावयाचा नाही.

औद्योगिकीकरणाच्या नियमनाची नियोजित सत्ता फार मोठी व विस्तृत आहे ह्याची सरकारास जाणीव आहे. म्हणून त्याचें पत्रक म्हणतें की सर्वसाधारण जनतेस मान्य होईल अशा रीतीनेच सरकारने आपल्या उद्योगधंद्यांचे बाबतीतील नवीन अधिकाराचा उपयोग करावा लागेल. पण सध्याच्या राजकीय घटनेलाठी हें कसे होणार ? आणि सरेंसुरे राष्ट्रीय सरकार सध्याच्या हिंदुस्थान सरकारचें धोरण व कार्यक्रम उचलून धरील ह्याची काय शाश्वती आहे ? मध्यवर्ती सरकार कारखान्यांस परवाने देणार त्या बाबतीत संस्थानांतील धंद्यांचें काय होणार हा नाजूक प्रश्न येथे उद्भवतो. ह्यासंबंधांत संस्थानांच्या हितास बाध होणार नाहीत, अशा रीतीने निर्णय करतां यावे म्हणून एक उच्च दर्जाचें सहाय्य मंडळ नेमण्याचा उपाय हिंदुस्थान सरकारने सुचवला आहे. ह्या मंडळाची घटना व कार्य ह्याविषयांचा तपशील अजून ठरवावा आहे. एवढ्याने संपले नाही. लश्नमोठे उद्योगधंदे व शेती ह्यांवर उपलब्ध असलेले भांडवल योग्य तऱ्हेने वाटले गेले पाहिजे आणि ह्यासाठी सरकार पैशाची योग्य वाटणी करील; कामकरी

वर्गास योग्य वेतन व सोयी प्राप्त होतील अशी तजवीज सरकारास करावी लागेल; सामान्यतः औद्योगिक नफ्याचे नियंत्रण करणे इष्ट नसले तरी कित्येक बाबतीत तेंहि आवश्यक होईल; मालाचा दर्जा चांगला राहिल ह्याविषयी स्वबंदारी घ्यावी लागेल; धंदे विशिष्ट जमातींच्याच हाती न जातील अशी व्यवस्था आवश्यक होईल आणि मागासलेल्या वर्गास यांत्रिक शिक्षण देण्याची सोय करावी लागेल. सरकारी पत्रकाप्रमाणे हे सर्वव्यापी धोरण तात्पुरत्या स्वरूपाचे असून त्यांत दीर्घकालीन दृष्टीने विचार केलेला नाही. नियोजनात्मक धोरण तर दूरवरची दृष्टी ठेवून विशिष्ट ध्येय गाठण्याच्या निश्चित हेतूने व ठराविक मार्गाने प्रगति घडवून आणण्यासाठी आखावयाचे असते. मग प्रस्तुत औद्योगिक धोरण-विषयक पत्रक प्रसिद्ध करून सरकारने काय सावले ?

प्रांतिक सरकारांच्या उत्पन्नांत युद्धजन्य वाढ

प्रांतिक सरकारांचे एकूण उत्पन्न १९३८-३९ मध्ये ८५ कोटी रुपये होते, ते आतां १९४५-४६ साली १९० कोटी जाईल, अशी अपेक्षा आहे. विशेषतः मद्रास प्रांताने आपले उत्पन्न चांगलेच म्हणजे २५०% वाढविले आहे. इन्कमटॅक्सच्या वसुली-पेकी प्रांतिक सरकारच्या वाट्यास १९३८-३९ मध्ये १३ कोटीवर रुपये आले, आतां हा आकडा २४ कोटींवर गेला ! जमीनमहसुलाचे उत्पन्नहि वाढले आहे. जंगल खात्याची विक्री सुधारली आहे आणि दारूबंदी उठल्यामुळे आणि लोकांच्या हातांत पैसा खेळू लागल्यामुळे एकासाइजच्या उत्पन्नांतहि भर पडू लागली आहे. उत्पन्नाच्या मानाने सर्व हात राखून झाल्याकारणाने बहुतेक युद्धोत्तर सुधारणांसाठी फंड निर्माण आले आहेत, परंतु जरूरी-च्या मानाने ते फंड अगदीच अपुरे पडतील हे उघड आहे. प्रांतांचा सर्व वाढेल परंतु सर्वांचे वाढत्या अर्थोत्पादनांत रूपांतर हे ईपर्यंत तरी सरकारी उत्पन्न कायम टिकणे कठीण जाईल. मध्यवर्ती सरकारकडून मदत, करवाढ व कर्जाची उभारणी ह्या मार्गांनीच मुख्यतः प्रांतिक सरकारांस आपल्या योजनांच्या सर्वांची तरतूद करावी लागेल. खालील तक्त्यांत प्रांतिक सरकारांच्या उत्पन्नांचे तुलनात्मक आकडे दिले आहेत:—

(लक्ष रुपये)

प्रांत	१९३८-३९	१९४५-४६
मद्रास	१६,१३	४१,२५
मुंबई	१२,४५	२९,०९
बंगाल	१२,७७	२९,००
संयुक्त प्रांत	१२,८०	२७,५२
पंजाब	११,१७	२१,१७
मध्यप्रांत	४,२७	९,४८
बिहार	५,२४	११,३१
सिंध	३,७०	८,५७

सर अर्देशिर दलालांची विलायतची यात्रा

युद्धोत्तर आर्थिक व औद्योगिक प्रगतीच्या प्रश्नांची ब्रिटिश सरकारबरोबर चर्चा करण्यासाठी, हिंदुस्थान सरकारचे योजना मंत्री, सर अर्देशिर दलाल हे इंग्लंडला गेले आहेत. एका महिन्यांत ते परततील.

खेडेगांवांचे औद्योगिकीकरण*

खेडेगांवांच्या औद्योगिकीकरणाची एक योजना "ए. आय. एम. ओ." ने १९४३ मध्ये प्रसिद्ध केली होती. त्या योजनेचे विशदीकरण करणारे हे छोटे पुस्तक सर एम. विश्वेश्वर अय्या ह्यांनी लिहिले आहे. प्रत्येक जिल्ह्यांत खेडेगावांचे गट तयार करणे व त्यांत काम करण्याकरिता तेथील प्रातिनिधिक नागरिकांच्या कार्यकारी समित्या नेमणे, हे वरील योजना यशस्वी होण्यासाठी अत्यावश्यक आहे. लोकांनी एकजुटीने वागून आत्मोद्धार करावा अशी सर विश्वेश्वर अय्या ह्यांची सूचना आहे. नव्या परिस्थितीची जनतेस जाणीव करून देऊन तिला कार्यप्रवण करणे, हा त्यांचा उद्देश आहे. जनतेची रहाणी सुधारण्याच्या कार्यक्रमांत औद्योगिक प्रगतीस महत्त्वाचे स्थान आहे हे उघड आहे. ग्रामो-द्धारार्थे कार्य आज अनेक मार्गांनी व वेगवेगळ्या पुरस्काराने चालू आहे, त्याच्या सहकार्यानेच प्रगति करण्याची ही योजना आहे परंतु ती खेडेगांवांतील प्रत्यक्ष अनुभवावर आधारलेली दिसत नाही. कागदी योजना ह्या दृष्टीने ती ठीक असली, तरी ती हाती घेऊन यशस्वी करण्याची जबाबदारी कोणी घ्यावयाची हा प्रश्नच आहे. "ए. आय. एम. ओ." ही औद्योगिकीकरणार्थे कार्य करण्यासाठी निघालेली संस्था असल्याकारणाने, तिच्या कार्यकर्त्यांवर मोठी जबाबदारी येणार आहे.

* व्हिलेज इंडस्ट्रियल प्रमोशन. पृ. सं. ३३. किं. १ रु. ५ आ. प्रकाशकः ऑल इंडिया मॅन्युफॅक्चरर्स ऑर्गनायझेशन, चर्च गेट, मुंबई.

अॅक्चुअरी श्री. ग. स. मराठे ह्यांचा मृत्यु

सुप्रसिद्ध अॅक्चुअरी श्री. गणेश सदाशिव ऊर्फ बाबासाहेब मराठे हे ता. ४ मे रोजी निवृत्तले, हे नमूद करण्यास दुःख होते. सल्लामार विभागणीती ह्या नात्याने त्यांनी संबंद हिंदुस्थानांत अग्रेसरत्व मिळविले होते व शंभरावर कंपन्यांची कामे त्यांचेकडे येत असत. आफ्रिका व सिलोन येथूनहि त्यांचेकडे काम येई. विमाविषयक ज्ञानाच्या प्रसारासाठी त्यांनी पुष्कळच प्रयत्न केले व सुमारे चार वर्षे "मद्रायु" हे विमाविषयक मासिक चालविले. कै. बाबासाहेब ह्यांच्या सहवासाने स्फूर्ति मिळून अनेक तरुण विमा क्षेत्रांत प्रविष्ट झाले व ते चांगली कामगिरी बजावीत आहेत. महाराष्ट्राच्या औद्योगिक व्यापारी प्रगतीस त्यांनी केवळ आर्थिक सहाय करूनच नव्हे, तर कंपन्यांचे डायरेक्टर, चेअर-गन, इत्यादि होऊन हातभार लावला आहे. नवीन कंपनी काढणारा जबाबदार तरुण त्यांचेकडे गेला तर त्यास विन्मुक्त परत येण्याची पाळी आली असे सहसा झालेले नाही. मूल्य-मापनांचे बाबतीत हिंदी नव्या कंपन्यांस सढळपणा दाखवून त्यांनी उर्जितावस्थेस येण्यास केलेली मदत विमा व्यवसायास अमोल ठरली आहे. "अर्था"मध्ये श्री. बाबासाहेब विमा विषयावर आपुलकीने लेख लिहिले असत. त्यांचे चिरंजीव श्री. अप्पासाहेब हेहि विमाशास्त्रांत पारंगत असून दोन औद्योगिक कंपन्यांचे ते आज मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत.

स्फुट विचार

स्टॅलिंग शिलकांचा प्रश्न अजून हवेंतच

मित्रराष्ट्रांच्या, विशेषतः इंग्लंडच्या वतीने हिंदुस्थान सरकारने ह्या देशांत युद्धवर्षासाठी पैसा पुरवला, त्याचा मोबदला लंडनमध्ये स्टॅलिंग पौंडांच्या स्वरूपांत पडून राहिला आहे, तो इकडे परत कसा आणावयाचा ह्या प्रश्नाचा निकाल अजून झालेला नाही आणि तो लवकर लागेल अशी चिन्हे दिसत नाहीत. सर जरेमी राइस्मन सध्या इंग्लंडमध्ये आहेत आणि सर आर्देशीर दलाल तिकडे जाणार असल्याचे प्रसिद्ध झाले आहे. पण त्यांच्या ब्रिटिश सरकारशी होणाऱ्या चर्चेत हा प्रश्न निर्णयाच्या हेतूने हाताळला जाईल असे म्हणण्यास जागा नाही. ब्रिटिश फडनवीसांनी आपल्या अंदाजपत्रकावरील भाषणांत बाहेरील देशांच्या इंग्लंडमधील स्टॅलिंग शिलकांचा उल्लेख केला, पण त्याने प्रस्तुत विषयावर कांहींच प्रकाश पडला नाही; उलट, त्याची अनिश्चितता वृद्धिंगत केली. सदरहु एकूण पाच हजार कोटी रुपयांच्या शिलका (त्यापैकी एक तृतियांश हिंदुस्थानच्या आहेत) मामुली व्यापारी व्यवहारांतून निघालेल्या नसल्याने त्यांच्या फेडीची व्यवस्था तात्काळिक कसोशीने व मामुली पद्धतीने होण्याची अपेक्षा कोणीहि करू नये असे त्यांनी वजावले. शिलकांच्या स्वरूपांतले कर्ज इंग्लंडला सर्वांच्या हितासाठी चाललेल्या युद्धामुळे झालेले आहे आणि केवळ स्वतःच्या आर्थिक फायद्यासाठी त्याने ते काढलेले नाही ह्याची त्यांनी जाणीव करून दिली. ह्याचा अर्थ हितसंबंधांनी काय लांबांब्याचा तो लावावा. आम्ही तुमचे देणे बुडवू इच्छित नाही, पण जरा दमाने व सोयीने च्या असे सांगण्याचा त्यांचा उद्देश दिसतो.

परराष्ट्रीय भांडवल आणि देशी धंदे

मध्यवर्ती असेंब्लीच्या गेल्या अधिवेशनांत, ब्रिटिश धंदेवाल्यांच्या हितसंबंधांचे रक्षण करण्यासाठी हिंदी राजकीय घटनेत नमूद असलेले निबंध काढून टाकण्यांत यावे अशी सूचना चर्चिली गेली. त्या प्रसंगी घटनेची अशी दुरुस्ती करणे अव्यवहार्य असल्याने प्रस्तुत प्रकरणी कांहीं तरी तात्पुरती तडजोड करण्याची शक्यता सर आर्देशीर दलाल ह्यांनी व्यक्त केली होती. ह्या अभिवचनास अनुसरून इंग्लंडला भेट देऊन ते आंतां हिंदुस्थानचे औद्योगिकरण आणि त्यांत ब्रिटिश भांडवलाचे स्थान ह्यांचेसंबंधांत विचारविनिमय करून कांहीं तरी निश्चित योजना घडवून आणणार आहेत असे समजते. स्टॅलिंग शिलकांच्या विनियोगाबाबतच्या वाटाघाटी इतक्यांत होणार नाहीत आणि त्या झाल्या तरी त्यांत सर आर्देशीर भाग घेणार नाहीत असे दिसते. कांहीं प्रमुख हिंदी धंदेवाले आणि ब्रिटिश कारखानदार ह्यांचेमध्ये ह्या देशांत स्थापल्या जावयाच्या कारखान्यांचे विषयी करारमदार झाले आहेत. किंवा होत आहेत, त्यांचे योगाने स्वदेशी धंद्यांत परकीय भांडवलवाल्यांचा हात शिरून हिंदुस्थानचे आर्थिक परावलंबन दूर होईल अशी भीति मुंबईच्या इंडियन मर्चंट्स चेंबरने व्यक्त केली आहे. राजकीय घटनेतील हिंदुस्थानच्या आर्थिक स्वातंत्र्यावरील निबंध काढून टाकण्याचे ऐवजी सर आर्देशीर तडजोडीच्या स्वरूपांत ब्रिटिश भांडवलाचे ह्या देशातील धंद्यांतले स्थान दूर करण्याची कांहीं तरी तजवीज

मान्य करून येतील अशी भीति चेंबरला वाटत आहे. हिंदुस्थानच्या राजकीय आणि आर्थिक स्वातंत्र्याचा प्रश्न अजून सुटावयाचा असतां ह्या देशाच्या नांवाने कोणतेहि व्यापारी करार सरकारने करणे इष्ट आणि योग्य नाही असे चेंबरचे म्हणणे आहे. हिंदुस्थानचे औद्योगिकरण झाले नाही तरी आम्हांस पत्करेल, पण त्यासाठी परकीय भांडवलाचे ह्या देशांत आम्हांस वर्चस्व नको असे ह्या प्रमुख हिंदी व्यापारी मंडळाने एका निवेदनांत निश्चून सांगितले आहे. कांहीं निवडक हिंदी धंदेवाले औद्योगिक विस्ताराचे बाबतीत चर्चा करण्यासाठी इंग्लंडला जात आहेत त्यांचेहि ह्या महत्त्वाच्या विषयाकडे लक्ष वेधण्यांत आले आहे.

नाझी जर्मनीचा शेवट

हिटलरच्या नेतृत्वाखाली जर्मनीतील नाझी पक्षीय राजकर्त्यांनी संबंध युरोपखंडातील राष्ट्रांचे स्वातंत्र्य हिराबून तेथे स्वतःचे अधिराज्य स्थापण्याच्या केलेल्या प्रयत्नाचा शेवट पूर्ण करण्यांत आणि प्रत्यक्ष जर्मनीच्या नाशांत झाला आहे. त्या योगाने सर्व जगास एका भयंकर संकटांतून मुक्त झाल्याचे समाधान वाटत आहे. एका मागून एक युरोपातील राष्ट्रे जर्मनीच्या राक्षसी महत्त्वाकांक्षेस बळी पडत गेली आणि तिचा मोर्चा पूर्वेस व्होल्गा नदीपर्यंत जाऊन पोहोचला तेव्हा हिटलर व त्याचे सहकारी ह्यांस दिग्विजयाची सुखस्वप्ने अनुभवता येत असली पाहिजेत. परंतु इंग्लंड, रशिया व अमेरिका ह्या राष्ट्रांनी दुर्दैव निश्चयाने व चिकाटीने शत्रु सेनांस मार्गे रेटित रेटित असेर नाझींचा स्वतःचा देशच आतां व्यापून टाकला आहे. जर्मन सेना लाखांनी, रशिया, इंग्लंड व अमेरिका ह्यांस शरण आल्या आहेत आणि हिटलर आदि करून नाझी पुढाऱ्यांचा अंत झाला आहे. जर्मनीच्या अल्पकालीन विजयाच्या गंगेत हात धुवू पहाणाऱ्या मुसलोनींचे साम्राज्य लयास जाऊन त्यास प्रत्यक्ष इटालियन लोकांच्या गोळ्यांनी घट्टू आला आहे. ह्या रीतीने मित्र राष्ट्रे युरोपियन युद्धाच्या भयंकर दिव्यांतून बाहेर आली आहेत आणि नाझींच्या अस्तित्वाचा अंत झाला आहे. एशिया खंडांत जर्मनीचे अनुकरण करून जपानने अतिक्रमणाचा घुडगूस घातला त्याचे निराकरणहि व्यवस्थित प्रकाराने चालू असून ह्या पौरात्य नाझींना त्यांच्या युरोपियन मित्रांचा अनुभव लवकरच घेणार आहे. ब्रह्मदेशांतून जपान्यांची हकालपट्टी पद्धतशीर झाली आहे—आणि पॅसिफिक महासागरांत त्यांस मार्गे पाय घ्यावा लागत आहे. युरोपातील अभिनंदनीय व आनंदोत्पादक विजयामुळे जपानच्या पराभवाचे मित्र राष्ट्रांचे कार्य सुकर झाले आहे.

न्यू सिटिझन बँकेचा गुजरातमध्ये प्रवेश

न्यू सिटिझन बँक ऑफ इंडिया लि. ने आपली अहमदाबाद शाखा ता. २७ एप्रिल रोजी सुरू केली व पहिल्याच दिवशी २०० साती चालू होऊन ठेवांचा आकडा ५ लक्ष रुपये झाला, असे समजते. न्यू सिटिझन बँकेची गुजरातमधील ही पहिलीच शाखा आहे आणि तेथे व कठिवाडमध्ये लवकरच आणखी कांहीं शाखा उघडण्याचा तिचा विचार आहे. महाराष्ट्र व मध्यप्रान्त वगैरे येथेच नव्हे, तर इतर ठिकाणीहि बँकेने शाखा स्थापन आपले कार्यक्षेत्र विस्तृत केले आहे. तिचे क्षेत्रते भांडवलहि आतां २ कोटी रुपये झाले असल्याचे कळते, बँकेच्या ह्या प्रगतीबद्दल तिचे मॅ. डायरेक्टर, श्री. देशपांडे, ह्यांचे अभिनंदन केले पाहिजे.

धुळे शहरातील बँका

युद्धजन्य तेजीमुळे स्पर्धा आज सुसह्य वाटते
ले.:-श्री. डी. व्ही. जावडेकर, धुळे

धुळे शहराची लोकसंख्या हल्ली जवळजवळ साठ हजारांची आहे. व्यापारीदृष्ट्या हें शहर कपास व भुइमूग यांची सरेदी-विक्रीची एक मोठी पेट समजली जाते.

दहा वर्षांपूर्वी येथील बाजारांत सामान्यतः एक लाख गांसड्या (कपाशीच्या) तयार होत असत, परंतु जिल्ह्यांत ठिकठिकाणी जिनिंग व प्रेसिंग फॅक्टरीज निघाल्यामुळे हाच आकडा आतां ४५ हजारांपर्यंत सार्लो आला आहे. कदाचित् हा धंदा याहिपेक्षा कमी कमी होत जाण्याचा संभव आहे. इतरत्र धंदा वाटला जात आहे हें एक कारण व त्याचप्रमाणे कपाशीची लागवडही कमी होत आहे हें दुसरें कारण. गतवर्षी पिकाचें प्रमाण अत्यंत कमी होतें व एकंदरीत १५ हजार गांसडीच तयार होऊं शकली.

कपाशीच्या व्यापाराची जागा भुइमूगाचे शेंगांनी भरून निघत आहे. सालिना, या पेटेंत ५ लाख पळे शेंगांची उलाढाल होते व पैदाशीत वाढ होत असल्याने कांहीं वर्षांत आणखीहि वाढ होईल असा अंदाज आहे.

बास वर्षापेक्षा अधिक काळ धंदा करीत असलेल्या अशा तीन बँका येथें आहेत—(१) इंपीरियल बँक; (२) मुंबई प्रांतिक सहकारी बँक व (३) अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँक. याशिवाय राजवाडे मंडळ पीपल्स को-ऑपरेटिव्ह बँक व गव्हर्नमेंट सर्व्हंट्स को-ऑपरेटिव्ह बँक या सहकारी बँका व न्यू सिटिझन बँक ऑफ इंडिया याहि धंदा करीत आहेत. भारत बँक व बँक ऑफ बरोडा यांनी नवीनच व्यवहार सुरू केले असून व्यापाऱ्यांचे विशेष सोईच्या नसल्या तरी इतरहि २-३ बँका त्यांचे मानाने थोडाबहुत व्यवहार करीत आहेत.

इंपीरियल बँकेला सरकारी सहाय्य असल्याने व प्रांतिक सहकारी बँकेला सहकारी सोसायट्यांचें काम मिळत असल्याने कमी-अधिक प्रमाणांत पण निश्चित असा 'मोनोंपोली' धंदा मिळत असतो. प्रमाणाबाहेर अधिक बँका निघाल्याने इतरांचें एकंदरीत नफ्याचें प्रमाण समाधानकारक असेल अशी भावना होत नाही. अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँकेला व राजवाडे मंडळाचे बँकेला शहरातील घरांचे तारणावर पैसा गुंतवितां येत असल्याने त्यांचे व्यवहार समाधानकारक आहेत; परंतु व्यापारी वर्ग हा त्यांचेही फारसे सहकार्य करू शकत नाही.

न्यू सिटिझन बँकेच्या धुळे येथील शाखेचा नफा हा सानदेश-मधील गोरगरिबांना 'मिष्ट सुधार समिती' या संस्थेचे वर्तनी मोफत औषधोपचार करण्याकडे होत असल्याने तिला लहान-मोठे धनिक व व्यापारी यांचे सहकार्य उत्तम रीतीने मिळत आहे. केवळ लोकाश्रयाचा विचार केला तर, पारमार्थिक विचारानें कां होईना, इतर सर्व बँकांपेक्षा या बँकेला सर्वांनी आपली मानून अग्रेसरत्व प्राप्त करून दिलें आहे.

भारत बँक व बँक ऑफ बरोडा यांचे व्यवहार नवीनच सुरू झाले असल्याने त्यांचेबाबत निश्चित असें लिहितां येत नाही.

गत वर्षापासून बँकांतील स्पर्धेमुळे ब्रोकरेजचे दर ६०% नी उतरले व कर्जाळ दिलेल्या रकमांचे व्याजाचे दर ४०% नी उतरले.

जॉईंट स्टॉक कंपनी ठेवीवर अधिक व्याज देतात. त्यामुळे बँकेकडे ठेवी न ठेवतां अशा कंपन्यांकडे जनतेचें अधिक लक्ष आहे. घुड्यांत कंपन्यांकडे असलेल्या मुदतीचे ठेवीची रकम रु. ३० लाखांचेवर आहे ! अर्थात, त्यामुळे बँकांकडे मुदती ठेवी आकर्षल्या जात नाहीत.

वस्तुतः इतक्या बँकांना व्यवहार करण्यास या शहरांत वाव नाही. परंतु युद्धपरिस्थितीमुळे, मुंबईच्या अढत्यांकडून पुरेसे द्रव्यसहाय मिळत नसल्याने तूर्त बँकांना थोडेंफार काम मिळत आहे. युद्धोत्तर काळांत हल्ली असलेल्या व्यवहाराचे ३०% ही प्रमाण राहिल कीं नाही अशी शंका आहे. त्यावेळींच बँकांची सरी-कसोटी लागणार आहे.

विमा कंपनीची पहिल्याच वर्षातील नमुनेदार प्रगति

सेंट्रल म्युच्युअल लाइफ इ. फ. लि.

सेंट्रल म्युच्युअल लाइफ इ. कंपनीचा ३१।१२।४४ अखेरचा वार्षिक अहवाल वाचला. प्रथम दर्शनीच अहवाल वाचून समाधान वाटतें. त्यांत पुढील गोष्टी पाहाण्याजोग्या आहेत. कंपनीचें पहिलेंच वर्ष असल्याने, रिन्वुअल प्रिमियमचें उत्पन्न दिसत नाही. सर्व संच, प्रथम वर्षाच्या हप्त्यांचे ९०%, सिंगल प्रिमियमचें ७१% व अॅन्युइटीच्या रकमेच्या २३% एवढ्यांत भागला आहे. एकंदर ६,३२,००० रुपयांच्या विझिनेसमध्ये सिंगल प्रिमियमचा सुमारे १,३०,००० रु. चा विझिनेस सोडल्यास, साधारण प्रिमियम हजारां रु. ४६ पडतो. म्हणजे, छोट्या मुदतीची विमापत्रे आणून प्रिमियमची रकम उगाचच फुगविलेली दिसत नाही. तसेच, पहिल्याच वर्षी मूल्यमापन केल्यास प्रथम वर्षाच्या १० टक्कांच्या आंतच रिझर्व यावी. पहिल्या वर्षाच्या हप्त्यांचे १०% रकम, अॅन्युइटीची सर्व रकम ही आयुर्विमानिधीतून वजा टाकतां, बाकी रकम सिंगल प्रिमियमच्या रकमेच्या ९३% हून जास्त आहे. कंपनीच्या संचाकडे वळतां डॉक्टरांचा संच १,००० रु. विमा-धनास रु. ४, दर विमापत्रास रु. ५-१२-० व प्रथम वर्षाच्या हप्त्यांशी तुलना करता सुमारे १०% इतका पडतो. हा संच काट-कसरीचा आहे, व विमापत्राची सगरी रकम वाढल्यास तो आणखी उतरू शकेल. जागाभाडे, टपालसंच, प्रवाससंच, जाहिरात हे संच अत्यंत माफक असून अनुकरणीय आहेत. कमिशन खातीच्या रकमाही कायद्याने घालून दिलेल्या मर्यादांच्या पुढे-ळच आंत आहेत. ह्याच काटकसरीने रिन्वुअलचे काम चालविल्यास पहिल्याच मूल्यमापनांत नफा वाटतां येणें शक्य आहे. कंपनीच्या सर्व रकमा सरकारी रोख्यांतच गुंतलेल्या आहेत व सुमारे १३००० रु. बिनव्याजी आहेत. कंपनीने व्याकेचें कर्ज काढून व्याजातील फरक मिळविण्याचा प्रयत्न केला आहे. तथापि ही परिस्थिति फार टिकू शकणार नाही. व प्रसंगोपात चांगल्या व्याज देणाऱ्या इन्व्हेस्टमेंट पहाणे जरूर पडेल. ह्यापुढें ३ फार तर ३३ दरांचे मूल्यमापन करणें भाग आहे. परंतु जास्त व्याज मिळविणें केव्हांही इष्ट आहे.

कंपनीची प्रथम वर्षाची प्रगति अभिनंदनीय असून, कंपनीची अशीच काटकसरीची व्यवस्था राहून कंपनीची भरभराट होवो अशी आम्ही आशा करतो.

—पु. ग. मराठे.

दशक पद्धतीचीं नाणीं हिंदुस्थानांत सुरू होणार ?

हिंदुस्थान सरकारची योजना

हिंदी नाणीं दशक पद्धतीचीं करण्यासंबंधी एक योजना हिंदुस्थान सरकारच्या फडणाविशी सात्यानें आखली आहे व तिचेवर लोकमत व्यक्त व्हावें ह्यासाठी तिच्या प्रती प्रारंभिक सरकारें, व्यापारी चेंबर्स, व्यापारी संस्था, शेड्यूल्ड बँका, इत्यादींकडे पाठविण्यांत आल्या आहेत. सिलोनमधील नाण्यांच्या धर्तीवरच नव्या नाण्यांच्या किंमती ठरविल्या जातील. सध्याचा रुपया, अघेली व पावली ह्यांचा आकार, वजन, बनावट इत्यादींत कांहीं फरक होणार नाही, परंतु अघेलीस ५० सेंट व पावलीस २५ सेंट असें अनुक्रमें संबोधिलें जाईल. पावलीचे खालील सध्याचीं नाणीं रद्द होऊन त्यांचे जागी १० सेंट, ५ सेंट, २ सेंट, १ सेंट, ३ सेंट अशा किंमतीचीं नाणीं येतील. सिलोन, मलाया, चीन, इराक, पॅलेस्टाइन इत्यादि देशांनी नाण्यासाठी दशक पद्धतीचा अवलंब केलेला आहे, परंतु ग्रेट ब्रिटन, हिंदुस्थान इत्यादि ब्रिटिश साम्राज्यांतील देश मात्र जुन्याच कोष्टकांस धरून आहेत. नवीन पद्धतीचे नाण्यांचे कोष्टक व नाणीं सुरू करण्यांत अनेक अडचणी असल्या तरी त्यांपासून होणारे फायदे महत्त्वाचे आहेत. ह्या दृष्टीनेच हिंदुस्थान सरकारने सुधारणा सुचविलेली आहे. हिंदुस्थानाप्रमाणेंच मागासलेल्या इतर देशांनी नाण्यांमध्ये यशस्वी

रीतीनें फरक घडवून आणलेला आहे. तेव्हां हिंदुस्थानास तसें करता येण्यास कांहींच प्रत्येकाय नाही, असें सरकारचें म्हणणें आहे. सध्याची व नियोजित नाणीं ह्यांचा तपशील खाली दिला आहे:—

सध्याचे नाणे		अनुरूप नियोजित नाणे		सध्याच्या नाण्याची नव्या नाण्यांत किंमत
१ रु.	१ रु.	१ रु.	१ रु.	१ रु.
३ रु.	५० सेंट	५० सेंट	५० सेंट	५० सेंट
३ रु.	२५ सेंट	२५ सेंट	२५ सेंट	२५ सेंट
२ आ.	१० सेंट	१० सेंट	१२ १/२ सेंट	१२ १/२ सेंट
१ आ.	५ सेंट	५ सेंट	६ १/२ सेंट	६ १/२ सेंट
१ पैसा	२ सेंट	२ सेंट	१.५६२५ सेंट	१.५६२५ सेंट
१ पै	१ सेंट	१ सेंट	०.५२०८ सेंट	०.५२०८ सेंट

गोडबोले आणि सन्त, लि.

वरील कंपनीचे सेव्हेंथ मांडवल १९४४ अखेर सुमारे ४ लक्ष रुपये झाले. सुमारे ९,२१४ रुपये नफा उरला व भागीदारांस ७% डिविडेंड मिळाले. श्री. एन. एस. गोडबोले हे कंपनीचे मॅनेजिंग डायरेक्टर व चेअरमन आहेत.

म. गांधींच्या चरित्रग्रंथाचा निवळ नफा

महात्मा गांधींच्या ७५ व्या वाढदिवसानिमित्त प्रसिद्ध केलेल्या त्यांच्या चरित्रग्रंथाच्या विक्रीतील निवळ नफ्याची २४,००० रुपयांची रकम त्यांस नुकतीच अर्पण करण्यांत आली.

मुंबई शेअर बाजार

(मेसर्स व्ही. एम. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून)

व्याज-वजा (xd)

फिनले १-५-४५+
इंडि. युना. ३०-५-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज † संक्षिप्त S अंतिम	व्याज केव्हा मिळते	कंपनीचे नांव	मूळ रु.	मंगळवार दि. १/५/४५	बुधवार २/५/४५	गुरुवार ३/५/४५	शुक्रवार ४/५/४५	सोमवार ७/५/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफंड्स	३०	२०२६-४	२०३८-१२	२०३०-०	२०१२-८	२०११-४
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डीनरी	७५	३७९-०	३८१-०	३७९-०	३७५-८	३७७-०
२२०१; १६९५	५०-०-०S	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे ड्राईंग	२५०	१८१०-०	१८३७-८	१८३५-०	१८१६-४	१८१३-१२
७६५; ५३३	१६-०-०S	मार्च-सप्टे.	क्रोडिनूर	१००	५९८-०	६०४-०	६०३-०	५९४-८	५९५-०
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	सर्वदेशी	१००	५९५-०	५९७-०	५९५-८	५०७-०	५०८-८
४९८; ३६१	६-०-०†	नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३७१-०	३७२-०	३६९-०	३६४-८	३६५-८
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	२८६-०†	२८७-०	२८५-०	२८४-८	२८३-०
३९४; २८२	९-०-०S	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	२८६-०	२८६-८	२८८-८	२७१-८	२८६-०
३०५; २१८	४-०-०†	जाने.-जुलै	सिंप्लेक्स	५०	२६०-८	२६२-८	२५८-०	२५७-०	२५७-८
५-१०-६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	३-१२-०	३-१२-९	३-१२-३	३-१२-०	३-११-०
२१-१४; १३-४-६	०-१५-०	मे	इंडि. यु. ऑर्गि.	१०	१४-३-०	१४-५-०	१४-४-०	१४-३-०	१४-३-०
४-९; २-७	०-३-०	मे	„ डिफंड्स	१	२-१५-३	२-१५-६	२-१५-०	२-१५-६	२-१५-३
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	७१३-१२	७१२-८	७०५-०	६९७-८	६९७-८
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२३०-०	२३१-८	२३१-४	२३०-०	२३०-८
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बिलापुर शुगर	५०	२१३-८	२१३-८	२१२-४	२१२-८	२११-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५३०-०	५३८-१२	५४५-०	५५३-१२	५५०-०
९३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अं०	१५	७७-१	७६-१२	७६-०	७६-०	७६-८
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३३-१	३३-३	३२-१४	३२-१३	३२-१४
८५; ४८	२-०-०	एप्रिल	शोबराजपुर	१०	५०-८	५०-४	५०-०	५०-०	५०-०
३३; १९	...	...	टाटा केमिकल	१८	१८-६	१९-०	१८-१०	१८-४	१८-४
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	६६-४	६६-४	६६-४	६६-४	६६-८
			३ ३/४ रोले	१००	१००-०	१००-०-६	१००-०-३	९९-१५	१००-०-०

वर्ग पुस्तकें (टा. बुकें) बंद
इंडिया युना. २०-४-४५ ते १६-५-४५

सोने ७२-६
चांदी १२५-४
कपास ३९८-१२

दि. ७-५-४५

३% व्हिक्टरा लोन = रु. ९९-१५-३
३% १९६३-६५ रु. ९८-१४-०
३% १९६९-६८ रु. ९८-४-०

प्रगतिपथावरील नवा

मै ला चा — द ग ड

सन १९४४ मधील प्रगति

नव्या कामांत ७० टक्के वाढ

खर्चाचें प्रमाण फक्त १९%

— आपला विमा किंवा एजन्सी आजच घ्या —

**दि औंध म्यूच्युअल लाइफ
अशुरन्स सोसायटी लि., पुणे.**आर. जी. साठे
सुपरिण्डेंटव्ही. जी. जोशी
मॅनेजिंग डायरेक्टर**इनकॅंडीसंट लॅम्स मॅन्युफॅक्चरिंग
कंपनी, लिमिटेड**

३७६ शुक्रवार, पुणे २

सरकारी सप्लाय खात्याची गॅस बत्त्यांची मोठी
ऑर्डर पुरी करण्याचें कार्य चातू आहे.नवीन शेअर विक्रीस सरकारी मान्यता मिळाली
असून विक्री सुरू आहे.

ठेवी स्वीकारल्या जातात

दराबद्दल चौकशी करा

पु. ग. मराठे
मॅनेजिंग डायरेक्टर

“मागोरा”चा अमिनव व आश्चर्यकारक शोध

ढेकणांच्या उदबच्या

(ABC)

BUG COILS (ABC)प्रत्येक उदबत्ती रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकून आपलें
ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहीत. विशिष्ट घुरामुळें हा
चमत्कार होतो. बॉक्समध्ये १२ तांबड्या उदबच्या तांबड्या
पॅकिंगमध्ये बॉक्स किं. रु. १८८, ट. स. निराळा.**दि मागोरा केमिकल कं. लि.,
हिगवाग, पुणे २****दि बँक ऑफ इंडिया लि.**

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	...	...	...	रु.	३,००,००,०००
सपलेलें भांडवल	...	...	...	रु.	२,९६,७१,१००
घसूल झालेलें भांडवल	...	...	...	रु.	१,२८,३५,५५०
रिझर्व्ह फंड	...	...	...	रु.	१,७८,८५,५५०

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवई
आणि मलबार हिल.इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद:
(एलिस विज शाखा), अहमदाबाद (माणिक चौक शाखा), अहमदा-
बाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी (मुंबई शेजारी), वडि (मुंबई
शेजारी), कलकत्ता (झाडू स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बदा
बक्षार), कलकत्ता (चौरंगा स्केअर), जमशेदपूर, जुनागढ, कराची,
मद्रास, नागपूर (किंजवे), नागपूर (इतवारी बक्षार), पालनपूर,
पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत, वेरावल, भुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर जुनीलाल धी. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष),
श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस,
सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, जी. पी. ई., के. सी. आय. ई.,
मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३%
दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरिल व्याज खास योजनेने
दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी
घाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग
बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.बिल्ट व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्झिक्यूटिव्ह व ट्रस्टी म्हणून काम करते.
सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

एजंट:—एच्. ए. करीमभाई

**सांड
हार्टिना**छातीचे पडकणे, थार पडणे, छातीचे
काय करणे, रक्तवाहू, रक्तवाहू
बाळें व हृदयाची अक्षय्यता वाढवून
गुणवती.**ओ रिजिनल
ब्रा म्ही ते लांचे
कारखानदार.**द. कृ. सांड ब्रदर्स, चेंबूर, लिमिटेड.
मॅनु. केमिस्ट्री व इन्जिनियरी.
चेंबूर, मुंबई.पुणे चीफ एजंट:
मे. श्रीदत्त एजन्सी
१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.कोल्हापूर विक्रेते:
मे. भागवत आणि कं.
काच लाइनसातारा जिल्हा एजंट:
मे. जोशी आणि
मंडळी
भवानी पेठ.अहमदनगर विक्रेते:
मे. देशमुख आणि कं.
नवी पेठ.हे पत्र पुणे, पेठ मांढुडा घ. नं. ११५१ आर्चमूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रॉ. श्रीपद वामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधियास,' मांढुडा, घ. नं. १२४११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.